Міністерство освіти і науки України

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Кафедра педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач аспірантури та докторантури -
І. А. Чистякова

Європейські та національні виміри забезпечення якості освіти

третій (освітньо-науковий) рівень

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **011 Освітні, педагогічні науки**

освітньо-професійна програма **Освітні, педагогічні науки**

мова навчання **українська**

Погоджено науковою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
« »_____2023 р.
Голова:
Кудріна О. Ю., д.е.н., професор

30» серпня, 2023 р. – 24 с.

Розробник:
Сбруєва Аліна Анатоліївна –докт. пед. наук, професор
Робоча програма розглянута на засіданні кафедри педагогіки

Протокол № 1 від «29» серпня, 2023р.

Завідувач кафедри педагогіки _____ (Бойченко М.А.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Затверджено науковою радою Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Протокол № від « 20 » вересня 2023 р.

Голова наукової ради_____ (Кудріна О.Ю.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© Сбруєва А.А., 2023
© СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2023

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Кількість кредитів – 3</td><td rowspan="15">Доктор філософії</td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки</td></tr>
<tr><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="10">Загана кількість годин – 90
Індивідуальне навчально-дослідне завдання
Проєкт за темою
Порівняльний аналіз систем внутрішнього забезпечення якості у ЗВО України (країн - членів ЄПВО) відповідно до місії університетів та рівня їх розвитку</td><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>10 год.</td><td>10 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>20 год.</td><td>20 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60 год.</td><td>60 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації:</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Європейські та національні виміри забезпечення якості освіти» є складовою частиною циклу загальної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня «доктор філософії» та завершальним етапом підготовки здобувачів освіти до професійної педагогічної діяльності в галузі знань 01 Освіта/педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки.

Метою навчальної дисципліни «Європейські та національні виміри забезпечення якості освіти» є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних комплексно вирішувати проблеми забезпечення якості вищої освіти, що включає широку сукупність актуальних знань, умінь, навичок у галузі педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки, стратегічного менеджменту, освітньої політики, освітньої інноватики; професійних цінностей дотримання норм академічної та наукової доброчесності, неперервного професійного та особистісного саморозвитку.

1) **Завдання**:

a. формування системи знань про нормативно-правове забезпечення процесів ЗЯВО в ЄПВО та в Україні, теоретичні та практичні засади ЗЯВО в Європейському просторі освіти та Україні.
b. формування уміння системного аналізу процесів розвитку ЗЯВО в Європейському просторі освіти та Україні.
c. формування навичок розробки та презентації стратегії розвитку внутрішнього ЗЯВО університету/структурного підрозділу.
d. формування професійних цінностей дослідників – майбутніх викладачів вищої школи, фахівців вищої кваліфікації інших сфер професійної діяльності.
e. розвиток готовності до застосування норм академічної доброчесності як складової ЗЯВО.

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Європейські та національні виміри забезпечення якості освіти» забезпечує оволодіння загальними та фаховими компетентностями відповідно до освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки»: ЗК 1 – здатність до формування системного наукового світогляду, оволодіння загальнонауковими компетентностями та розвитку культурного кругозору; ЗК 3 – володіння креативним способом мислення, здатністю до критичного аналізу й оцінки сучасних педагогічних явищ, комплексних та інноваційних проблем, генерування нових ідей під час вирішення практичних завдань наукової та/або професійної діяльності; ЗК 5 – володіння сучасними засобами інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання науково-освітніх завдань у професійній та інноваційній діяльності; ЗК 8 – здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у галузі освітніх, педагогічних наук у наукових установах/закладах вищої освіти на засадах міждисциплінарності та інклюзивності; ЗК 9 – здатність навчатися впродовж життя в контексті неперервної фахової підготовки, підвищувати свій інтелектуальний та культурний рівень і оволодівати сучасними знаннями; ЗК 10 – здатність дотримуватися норм наукової етики та принципів академічної доброчесності під час проведення наукових досліджень; ФК 3 – розуміння практичного застосування сучасних концептуальних положень та ідей у галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки в навчально-науковій та науково-дослідницькій діяльності; ФК 4 – володіння загальними, інтегральними, фаховими компетентностями з методології наукових досліджень у галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки; ФК 5 – володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою розв'язання дослідницьких і практичних завдань

освітньої та виховної діяльності в закладах вищої освіти; ФК 6 – володіння навичками педагогічної майстерності, педагогічною технікою, професійними вміннями із передачі знань у галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки в освітньому процесі закладів вищої освіти; ФК 7 – здатність до викладацької діяльності в межах спеціальності «Освітні, педагогічні науки» на засадах студенто-орієнтованого підходу в умовах безпечного сприятливого для навчання середовища; ФК 8 – здатність ініціювати, розробляти й упроваджувати інноваційні проєкти в галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки; ФК 9 – здатність дотримуватися етики наукових досліджень та принципів академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності; ФК 10 – здатність до апробації результатів наукового дослідження, їх поширення й упровадження в освітню практику; ФК 11 – здатність до проєктування та організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, викладання педагогічних дисциплін на підставі відповідної нормативно-правової та науково-теоретичної бази з використанням інноваційних технологій навчання; ФК 12 – здатність самовдосконалюватися впродовж життя, оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію, адаптуватися до змін у професійній діяльності.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Європейські та національні виміри забезпечення якості освіти» базується на засадах інтеграції теоретичних та практичних знань із дисциплін, що вивчалися на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях вищої освіти, як-от: «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти», «Філософія освіти» та ін.

3. Результати навчання за дисципліною

Результати навчання за дисципліною «Європейські та національні виміри забезпечення якості освіти» передбачають розвинені освітні і професійні компетентності, що включають здатність до: набуття знань щодо теоретико-методологічних та практичних засад забезпечення якості вищої освіти; вивчення, узагальнення та впровадження в практичну роботу навичок розробки та моніторингу якості навчальних програм; аналізу провідних концепцій та моделей управління якістю діяльності та її результатами у вищій школі; використання сучасних методів та прийомів моніторингу дотримання норм академічної та наукової доброчесності; здатність брати участь у професійних дискусіях та інтерактивних обговореннях, логічно аргументуючи власну точку зору; володіння практичними способами пошуку наукової та професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, мережевих технологій, баз даних і знань; володіння дослідницькими навичками щодо вивчення актуальних проблем забезпечення якості вищої освіти; здатність розуміти високу соціальну значущість ЗЯВО, відповідально та якісно виконувати професійні завдання, дотримуючись принципів професійної етики.

Знання	**ПРН 1** **ПРН 2** **ПРН 3** **ПРН 5**	**ПРН 1.** Здатність використовувати концептуальні та методологічні знання в галузі філософсько-світоглядних проблем педагогіки та аксіології освіти під час вирішення освітніх і професійних завдань. **ПРН 2.** Здатність до обґрунтування нового знання в контексті потреб педагогічної освіти в межах філософського, загальнонаукового і конкретно наукового рівнів методології

		дослідження. **ПРН 3.** Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою вирішення дослідницьких і практичних завдань у закладах вищої освіти. **ПРН 5.** Знання в галузі професійної та наукової етики і готовність до її дотримання
Уміння	**ПРН 6** **ПРН 7** **ПРН 13** **ПРН 14** **ПРН 15**	**ПРН 6.** Здатність здійснювати критичний аналіз концептуальних та методологічних знань у галузі науково-дослідної та професійної діяльності і на межі предметних галузей, інтерпретувати їх, синтезувати нові ідеї. **ПРН 7.** Здатність розробляти та реалізовувати проєкти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі соціальні, наукові, культурні, етичні та інші проблеми. **ПРН 13.** Здатність вирішувати проблеми дослідницької, викладацької діяльності шляхом використання можливостей Інтернет-ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій. **ПРН 14.** Здатність ефективно організовувати та проводити навчальні заняття, організовувати самостійну навчальну та наукову роботу студентів, запроваджувати актуальні результати власних досліджень в освітній процес закладів освіти **ПРН 15**. Здатність викладати педагогічні дисципліни відповідно до вимог сучасної дидактики вищої школи в умовах традиційної, дистанційної та змішаної форм навчання.
Комунікація	**ПРН 16** **ПРН 17** **ПРН 18** **ПРН 19**	**ПРН 16.** Готовність до утвердження гуманістичних ідеалів і демократичних цінностей в освітній і науково-дослідницькій діяльності на основі гуманістичного світогляду. **ПРН 17.** Здатність до дотримання основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснення особистісного вибору в морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності. **ПРН 18.** Уміння та навички публічно представляти, захищати результати дисертаційного дослідження, обговорювати їх і дискутувати з науково-професійною спільнотою; використовувати сучасні засоби для візуалізації презентації результатів дисертаційного дослідження. **ПРН 19.** Уміння реалізовувати стратегії дослідницького самовдосконалення та обирати засоби особистісно-професійного саморозвитку

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент глибоко й впевнено засвоїв весь матеріал, послідовно, логічно вірно його відтворює. Може пов'язати теоретичні та практичні сторони дисципліни, вільно відповідає на нестандартні запитання, показує знання монографічного матеріалу з питання, вірно обґрунтовує наукові поняття, володіє навичками виконання практичних завдань, виявляє вміння самостійно узагальнювати матеріал, не допускає при цьому помилки
82 – 89	Студент знає програмний матеріал, не допускає суттєвих недоліків у відповіді, може вірно використовувати теоретичні положення й володіє навичками при виконанні практичних завдань
74 – 81	
64 – 73	Студент засвоїв лише основний матеріал, але погано орієнтується в окремих положеннях, припускається помилок або неточностей у формулюваннях, порушує логіку та послідовність у викладенні програмного матеріалу та має складнощі при виконанні практичних завдань
60 – 63	
35 – 59	Студент не володіє знаннями щодо значної частини програмного матеріалу, припускається суттєвих помилок, з великими труднощами виконує практичну роботу
1 – 34	

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль	Завдання для самостійної роботи	ІНДЗ	Сума балів
40	30	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	**A**	**відмінно**
82-89	**B**	**добре**
74-81	**C**	
64-73	**D**	**задовільно**
60-63	**E**	
35-59	**FX**	**незадовільно з можливістю повторного складання**
1-34	**F**	**незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни**

5. Засоби діагностики результатів навчання

Залік, тести, проєкти, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та наукових досліджень.

6. Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ І. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тема 1.1. Якість освіти як наукова проблема

Поняття «якість» у різних галузях знань (філософія, економіка, менеджмент, теорія освіти) та діяльності (виробництво, наука, освіта). Ключові поняття навчального курсу (якість освіти, забезпечення якості освіти, моніторинг якості освіти, менеджмент якості освіти, управління якістю освіти, культура якості освіти, академічна доброчесність, наукова доброчесність, академічна свобода, ліцензування закладу освіти (освітньої програми), акредитація освітньої програми). Характеристика джерельної бази навчального курсу.

Тема 1.2. Моделі **управління якістю вищої освіти** в сучасному світі

Модель системи управління якістю за міжнародним стандартом міжнародного стандарту ISO 9001-2000.

Модель загального управління якістю TQM (Total Quality Management).

Модель ділової досконалості європейського фонду менеджменту якості EFQM (European Foundation for Quality Management) - EFQM Exellence Model.

Модель управління, що базується на оціночних методах (SWOT-аналіз).

Модель Центру досліджень політики в галузі вищої освіти (CHEPS) університету Твенте (Нідерланди).

Модель Асоціації університетів Нідердандів (VSNU).

Модель національної американської премії за якість Baldridge National Quality Award".

Модель еталонного тестування в університетах Австралії.

Тема 1.3. Ґенеза розвитку процесу забезпечення якості вищої освіти: європейський та національний контексти

Критерії періодизації розвитку системи забезпечення якості вищої освіти. Етапи розвитку процесу забезпечення якості вищої освіти у доболонський та болонський періоди

у Європейському просторі вищої освіти: 1) етап розробки й експериментальної перевірки методології та процедур ЗЯВО, 2) етап інституалізації ЗЯВО, 3) етап стандартизації ЗЯВО, 4) етап легітимізації ЗЯВО.

Етапи становлення та розвитку ЗЯВО в Україні на засадах Болонського процесу відповідно до нормативного та змістово-процесуального критеріїв: 1) установчий етап; 2) унормувальний етап; 3) стандартизаційний етап; 4) накопичувальний етап; 5) легітимізаційний етап.

Тема 1.4. Нормативні засади забезпечення якості вищої освіти: європейський та національний контексти

Характеристика «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» 2005 та 2015 рр. (ESG-2005, ESG-2015). Національні кейси запровадження ESG-2005, ESG-2015.

Характеристика Європейської рамки кваліфікацій вищої освіти – the Qualifications Framework for the European Higher Education Area (QF-EHEA). Національні кейси рамки кваліфікацій.

Питання забезпечення якості вищої освіти в законодавчому полі України та нормативному полі функціонування українських вишів.

Інтернаціоналізація забезпечення якості вищої освіти в Україні.

Розділ ІІ. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТИ

Тема 2.1. Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення якості вищої освіти

Формування Групи Е-4 у контексті Болонського процесу та її діяльність у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Діяльність ENQA та EQAR у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Діяльність EUA у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Діяльність ESU у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Діяльність EURASHE у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Тема 2.2. Діяльність Національного агентства забезпечення якості вищої освіти в Україні

Ґенеза розвитку Національного агентства забезпечення якості вищої освіти в Україні.

Цілі, завдання та принципи діяльності Національного агентства забезпечення якості вищої освіти в Україні.

Організація діяльності Національного агентства забезпечення якості вищої освіти в Україні.

Процедури акредитації освітніх програм в діяльності НАЗЯВО.

Тема 2.3. Внутрішній вимір забезпечення якості вищої освіти в українських ЗВО

Цілі та завдання системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

Структура внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в університеті.

Забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти

Забезпечення наявності ресурсів для організації освітньої діяльності університету.

Оцінювання здобувачів вищої освіти та науково- педагогічних працівників університету.

Забезпечення якості викладацького складу університету.

Забезпечення запобігання та виявлення академічного плагіату у кваліфікаційних роботах здобувачів освіти та наукових працях науково-педагогічних працівників університету.

Система індикаторів оцінки рівня внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти

Тема 2.4. Забезпечення якості докторської освіти: європейський та національний контексти

Реформування докторської підготовки у контексті розбудови ЄПВО та реалізації Болонського процесу.

Формування європейського виміру забезпечення якості докторської підготовки: організаційний та нормативний аспекти.

Діяльність Європейської Асоціації університетів та Ради з докторської освіти щодо забезпечення якості докторської підготовки та наукових досліджень молодих науковців.

Зальцбурзький процес: ґенеза, принципи, шляхи реалізації.

Запровадження організаційних інновацій у докторській освіті України у контексті розвитку EHEA та ERA.

Тема 2.5. Системи внутрішнього забезпечення якості у ЗВО України (ІНДЗ)

Порівняльний аналіз систем внутрішнього забезпечення якості у ЗВО України відповідно до місії університетів та рівня їх розвитку.

7.2. Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	всього	Із них			
		лекції	практики	консультації	самостійна робота
Розділ І. . ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ					
Тема 1.1. Якість освіти як наукова проблема	9	1	2	-	5
Тема 1.2. Моделі управління якістю вищої освіти в сучасному світі	9	1	2		5
Тема 1.3. Ґенеза розвитку процесу забезпечення якості вищої освіти: європейський та національний контексти	9	1	2		5
Тема 1.4. Нормативні засади забезпечення якості вищої освіти: європейський та національний контексти	9	1	2		5
Розділ ІІ. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТИ					
Тема 2.1. Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення якості вищої освіти	9	2	2		5
Тема 2.2. Діяльність Національного агентства забезпечення якості вищої освіти в Україні	7	2	2		5
Тема 2.3. Внутрішній вимір забезпечення якості вищої освіти в ЗВО України	7	2	2		5
Тема 2.4. Забезпечення якості докторської освіти: європейський та національний контексти.	7	-	2		5
Тема 2.5. Системи внутрішнього забезпечення якості у ЗВО України (країн-членів ЄПВО) (ІНДЗ).	24		4		20
Усього годин	90	10	20		60

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.1	Інноваційний розвиток освіти як педагогічна проблема	1	1
1.2	Місія сучасного університету: тенденції інноваційного розвитку	1	1
1.3	Інноваційні підходи до освітньої діяльності сучасної вищої школи	1	1
1.4	Інноваційні підходи до наукової діяльності сучасної вищої школи	1	1
2.1	Інноваційні підходи до забезпечення якості вищої освіти у ЄПВО та в Україні	2	2
2.2	Діяльність Національного агентства забезпечення якості вищої освіти в Україні	2	2
2.3	Внутрішній вимір забезпечення якості вищої освіти в ЗВО України	2	2
2.4	Забезпечення якості докторської освіти: європейський та національний контексти		
	Усього годин	10	10

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.1	Якість освіти як наукова проблема	2	2
1.2	Моделі управління якістю вищої освіти в сучасному світі	2	2
1.3	Ґенеза розвитку процесу забезпечення якості вищої освіти: європейський та національний контексти	2	2
1.4	Нормативні засади забезпечення якості вищої освіти: європейський та національний контексти	2	2
2.1	Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення якості вищої освіти	2	2
2.2	Діяльність Національного агентства забезпечення якості вищої освіти в Україні	2	2
2.3	Внутрішній вимір забезпечення якості вищої освіти в ЗВО України	2	2
2.4	Забезпечення якості докторської освіти: європейський та національний контексти	2	2
2.5	Системи внутрішнього забезпечення якості у ЗВО України (країн-членів ЄПВО) (ІНДЗ)	4	4
	Усього годин	20	20

7. Теми та розподіл годин для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.1	Якість освіти як наукова проблема	5	5
1.2	Моделі управління якістю вищої освіти в сучасному світі	5	5
1.3	Ґенеза розвитку процесу забезпечення якості вищої освіти: європейський та національний контексти	5	5
1.4	Нормативні засади забезпечення якості вищої освіти: європейський та національний контексти	5	5
2.1	Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення якості вищої освіти	5	5
2.2	Діяльність Національного агентства забезпечення якості вищої освіти в Україні	5	5
2.3	Внутрішній вимір забезпечення якості вищої освіти в ЗВО України	5	5
2.4	Забезпечення якості докторської освіти: європейський та національний контексти	5	5
2.5	Системи внутрішнього забезпечення якості у ЗВО України (країн-членів ЄПВО) (ІНДЗ)	20	20
	Усього годин	60	60

Завдання з самостійної роботи

1. Укласти словник основних понять навчального курсу – 6 балів.
2. Скласти порівняльну таблицю з теми: формулювання стратегії розвитку системи внутрішнього забезпечення якості вишами Північно-Східного регіону України -6 балів
3. Розробити мультимедійну презентацію за однією із тем навчального курсу – 6 балів.
4. Розробити опорний конспект за однією з лекційних тем курсу – 6 балів.
5. Скласти список літератури до своєї дисертаційної роботи з дотриманням діючих вимог APA – 6 балів.

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Підготувати та представити за допомогою мультимедійної презентації проєкт на тему «Порівняльний аналіз систем внутрішнього забезпечення якості у ЗВО України (країн - членів ЄПВО) відповідно до місії університетів та рівня їх розвитку»

9. Методичне забезпечення

1. Інновації у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя: методологічні, змістові та методичні засади: монографія. (2011). За ред. проф. А.А.Сбруєвої. *Суми: Видавництво «МакДен».*

2. Управління інноваційним розвитком освіти в суспільстві ризику : монографія. (2012). За ред. проф. А. А. Сбруєвої. – *Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка*.

3. Пізнавально-творча і професійна самореалізація особистості в евристичній освіті: монографія. (2014) . За ред. проф. М.О.Лазарєва. *Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка.*
4. Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти: колективна монографія. (2015) За заг. ред. А.А. Сбруєвої. *Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка.*
5. Актуальні проблеми управління якістю освіти: теорія, історія, інноваційні технології (2017): монографія. За заг. ред. А. А. Сбруєвої. *Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.*
6. Змістові інновації у магістерській підготовці соціальних педагогів: монографія (2013). За заг. ред. А.А. Сбруєвої та О.М. Полякової. *Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка.*
7. Проблеми інноваційного розвитку вищої освіти у глобальному, регіональному та національному контекстах : монографія (2017). За заг. ред. А. А. Сбруєвої та Г. Ю. Ніколаї. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
8. Єременко І.М., Сбруєва А.А. (2019) Формування європейського виміру забезпечення якості вищої освіти в контексті інтернаціоналізації освітнього простору: монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
9. Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції «Нова українська школа: монографія. (2021) За заг. ред. А. А. Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
10. Сбруєва, А.А. (2021) Порівняльна педагогіка вищої школи: національний, європейський та глобальний контексти : навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
11. Sbruieva, A., Klochkova, T. (2022). New European Research Area and Global Approach to R&I: Analysis of EU Strategies and Recommendations of the European University Association. Theory and Methodology of Innovative Education Development in the National, European and Global Contexts, Maryna Boichenko and Aleksander Ostendap. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2022. – 190 p.- (148-163 p.) DOI:10.54264/M003
12. Сбруєва А. А., Чу, Їн (2023). Міжнародні стратегічні академічні партнерства: досвід ЄС та Китаю. Europeanization of the educational environment: realities and prospects : scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, cc. 286 – 313. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-327-9-14

10. Рекомендована література

Нормативно-правові документи

1. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 року № 2145-VIII [Текст] [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення 09.10.2017 р.).
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.14 р. № 1556-VII. // Голос України» від 06 серпня 2014 р. № 148. (зі змінами)
3. ЗАКОН УКРАЇНИ "Про інноваційну діяльність"(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 36, Режим доступу: https://законодавство.com/download/zakon-ukrajini-pro-innovatsiynu-diyalnist-2002-1025.html
4. Міністерство освіти і науки України. (МОН України). (2022). Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki
5. Національна рамка кваліфікацій. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy

6. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Сумському державному педагогічному університету імені А.С.Макаренка. 02.04.2020. Режим доступу: https://sspu.edu.ua/normatyvno-pravova-baza
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». (2011) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF
8. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). (2015) К.: ТОВ «ЦС». Режим доступу: https://naqa.gov.ua/2019/07
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261. Retrieved from : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF
10. EC (European Commission). (1997). Proposal for a Council Recommendation on European cooperation in quality assurance in higher education (presented by the Commission. COM (97) 159 final, 2 May 1997.
11. EC (European Commission). (2004). Report from the Commission on the implementation of Council Recommendation 98/561/EC of 24 September 1998 on European cooperation in quality assurance in higher education. Brussels, 30.09.2004. – COM (2004)620 final.
12. EC (European Commission). (2006). The history of European cooperation in education and training. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
13. EC (European Commission). (2009). Report from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on progress in quality assurance in higher education. Brussels, 21.9.2009. COM (2009) 487 final.
14. EC (European Commission). (2013). Report to the European Commission on Improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions Luxembourg, Publications Office of the European Union.
15. EC (European Commission). (2014b). Background Report on the European Approach for. Quality Assurance of Joint Programmes. Retrieved from: http://ehea.info/media.ehea.info/file/Implementation/38/8/Background_paper_-_internationalisation_of_QA_-_BFUG_WG2_final_658388.pdf
16. EC (European Commission). (2014). Report from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions (2014). Report on progress in quality assurance in higher education. Brussels, 28.1.2014. COM (2014) 29 final.
17. EC (European Commission). (2015). New priorities for European cooperation in education and training. Joint Report of the Council and the Commission on the implementation of the strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020). Brussels, 26.8.2015 COM (2015) 408 final. Retrieved from: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2015.417. 01.0025.01.ENG
18. EC (European Commission). (2016). IPG Quality assurance. Retrieved from:http://ec.europa.eu/ipg/quality_control/index_en.htm
19. EC (European Commission) (2020) A new ERA for Research and Innovation. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM/2020/628 final. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A628%3AFIN
20. EC (European Commission). (2021) The Global Approach to Research and Innovation. Europe's strategy for international cooperation in a changing world. Brussels COM(2021) 252 final. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council,

the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL : https://ec.europa.eu/info/files/communication-global-approach-research-and-innovation_en
21. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2005). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. ENQA report. Retrieved from http://www.enqa.net/bologna.lasso.
22. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2007). Report to the London conference of ministers on a European Register of Quality Assurance Agencies. Retrieved from: http://www.enqa.eu/pubs.lasso
23. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2008). Quality Procedures in the European Higher Education Area and Beyond – Second ENQA Survey. By N. Costes, F. Crozier, P. Cullen, J. Grifoll, N. Harris, E. Helle, A. Hopbach, H. Kekäläinen, B. Knezevic, T. Sits, K. Sohm. ENQA Occasional Papers, 14.
24. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2010a). First external evaluations of quality assurance agencies – lessons learned. By N. Costes, B. Curvale, M. G. Kraft, R. Llavori, T. Malan, T. Szanto. ENQA Workshop report, 10.
25. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2010b): 10 Years (2000–2010). A Decade of European Co-operation in Quality Assurance in Higher Education. Retrieved from: http://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/ENQA-10th-Anniversary-publication.pdf
26. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2011a). Mapping the implementation and application of the ESG (MAP-ESG Project), Final report of the project Steering Group. ENQA Occasional Papers, 17.
27. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2011b) ENQA Position Paper on Transparency Tools. Retrieved from https://enqa.eu/ Position-paper-on-QA-and-transparency-tools/
28. ENQA. (2012). Quality Procedures in the European Higher Education Area and Beyond – Visions for the future. Third ENQA Survey. By Grifoll J. et. al. ENQA Occasional papers, 18.
29. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2014). Transparency of European higher education through public quality assurance reports (EQArep). Final report of the project. ENQA Occasional Papers, 21.
30. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2015a). Quality Procedures in the European higher education area and beyond – Internationalisation of quality assurance agencies. 4th ENQA Survey. ENQA Occasional Papers, 22.
31. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2015b). Analysis of the European standards and guidelines (ESG) in external review reports: system-wide analysis, resources, and independence. By N.Cometseñal, S. Marcosortega, O. Rakkestad, M. Udam, E. Zele. ENQA Workshop report, 23.
32. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2015c). Quality Procedures Project (QPP). Retrieved from: https://enqa.eu/index.php/quality-procedures-project-qpp/
33. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2016a). Quality Assurance of Cross-border Higher Education. Final report of the QAC HE Project. By T. Al-Sindi, R. Llavori, K. Mayer-Lantermann, J. Patil, P. Ranne, S. Pisarz , K. Treloar, F. Trifirò. ENQA. ENQA Occasional Papers, 2.
34. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2016b). Staff Development Group. ENQA quality assurance professional competencies framework. Retrieved from: https://enqa.eu/.../ENQA%20Competencies%20Framework.pdf.
35. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2017). Key Considerations for Cross-Border Quality Assurance in the European Higher Education Area. Brussels: ENQA, ESU, EUA, EURASHE, EQAR.

36. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2018a). Members. Retrieved from: https://enqa.eu/index.php/enqa-agencies/members/full-members/
37. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2018b). Work & Policy Areas. Retrieved from: https://enqa.eu/index.php/about-enqa/
38. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2018c). Mission Statement. Retrieved from: http://www.enqa.eu/index.php/about-enqa/enqa-mission-statement/
39. ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education). (2018d). Message to Ministers Responsible for Higher Education in the EHEA. Paris Ministerial Conference.
40. EQAF (European Quality Assurance Forum). (2018). European Quality Assurance Forum. Retrieved from: http://www.eua.be/policy-representation/quality-assurance/eqaf
41. EQAR (European Quality Assurance Register). (2012). European Area of Recognition Manual. Practical guidelines for fair recognition of qualifications. Retrieved from: http://www.eurorecognition.eu/manual/ear_manual_v_1.0.pdf
42. EQAR (European Quality Assurance Register). (2014). Recognising International Quality Assurance Activity in the EHEA (RIQAA). Final Project Report. Retrieved from: http://eqar.eu/fileadmin/documents/eqar/riqaa/WP5_RIQAA_Report_final.pdf
43. EQAR (European Quality Assurance Register). (2015). European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes. Retrieved from: https://www.eqar.eu/kb/joint-programmes/
44. EQAR (European Quality Assurance Register) (2017). Use and Interpretation of the ESG for the European Register of Quality Assurance Agencies. Retrieved from: https://www.eqar.eu/kb/official-documents/
45. EQAR (European Quality Assurance Register). (2018a). European Quality Assurance Register for Higher Education. Retrieved from: https://www.eqar.eu
46. EQAR (European Quality Assurance Register). (2018b). EQAR Mission. Retrieved from: https://www.eqar.eu/about/mission/
47. EQAR (European Quality Assurance Register). (2018c). Criteria for inclusion. Retrieved from: https://www.eqar.eu/register/criteria-for-inclusion/
48. EQAR (European Quality Assurance Register). (2018d). Registered agencies. Retrieved from: https://www.eqar.eu/register/agencies/
49. EQAR (European Quality Assurance Register). (2018e). Former Entries on the Register. Retrieved from: https://www.eqar.eu/register/agencies/former-entries/
50. EQAR (European Quality Assurance Register). (2018f). European Quality Assurance Register for Higher Education. Message to the EHEA Ministerial Conference. Paris. Retrieved from: https://www.eqar.eu/assets
51. EQArep. (2018). European higher education through public quality assurance reports. Retrieved from: https://enqa.eu/index.php/events/transparency-of-european-higher-education-through-public-quality-assurance-reports-eqarep-project/
52. EQUIP (Enhancing Quality through Innovative Policy & Practice). (2015). Comparative analysis of the ESG 2015 and ESG 2005. Retrieved from: http://www.equip-project.eu/wp-content/uploads/EQUIP_comparative-analysis-ESG-2015-ESG-2005.pdf
53. EQUIP. (Enhancing Quality through Innovative Policy & Practice). (2018). Enhancing Quality through Innovative Policy & Practice Retrieved from: https://enqa.eu/index.php/enhancing-quality-through-innovative-policy-and-practice-equip/
54. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). Brussels, Belgium. Retrieved from: http://www.enqa.eu/index.php/home/esg/

55. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2005). Helsinki: EAQAHE. Retrieved from: http://www.enqa.eu/index.php/home/esg/

Основна

1. Батечко Н., Лут, М. (2018) Система менеджменту якості вищої освіти: методологічний аспект. *Освітологія, 7,* 145-151.
2. Бахрушин В. (2018) Університет і студент. – Режим доступу: http://education-ua.org/ua/articles/1270-universitet-i-student
3. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К.: вид-во Акад. пед. наук України, 2009. – 256 с.
4. Білокопитов, В. І. (2012). *Діяльність європейських організацій із забезпечення якості вищої освіти в контексті Болонського процесу* (Дис. канд. пед. наук: 13.00.01). Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми.
5. Васянович, Г. П. (2005) Педагогічна етика : навчально-методичний посібник Львів.
6. Від контролю до культури якості: перезавантаження процесів забезпечення якості в українській вищий школі. (2014). Практ. посіб. За ред. С. Гришко, Т. Добка, О. Кайкової та ін. Львів: Компанія «Манускрипт». (Темпус-проект).
7. Грищенко, І. М. (Ред.). (2012). Економічні умови забезпечення якості освітніх послуг у системі вищої освіти. ІВО НАПН України. Київ: Педагогічна думка.
8. Курбатов, С.В. (2014). Феномен університету в контексті часових та просторових викликів: Монографія. *Суми: Університетська книга*.
9. Локальні системи управління якістю:світовий досвід та українські практики побудови. (2018). За ред. Фініков Т. В., Терещук В. І. *Київ: Таксон.*
10. Луговий, В., Таланова, Ж. (Ред.). (2016). Гуманізація вищої освіти як засіб забезпечення її якості в Україні. Київ: ІВО НАПН України.
11. Методичні рекомендації для експерта Національного агентства з якості вищої освіти (2019). К.: МОН України - НАЗЯВО.
12. Натрошвілі, С. Г. (2015) Стратегічне управління вищим навчальним закладом: теорія, методологія, практика : монографія. К.: КНУТД. Режим доступу: er.knutd.edu.ua › bitstream
13. Поляков, М.В., Савчук В.С. (2004). Класичний університет. Еволюція, сучасний стан, перспективи. *К.: Генеза.*
14. Рашкевич, Ю. М. (2014) Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. *Львів: Видавництво Львівської політехніки*.
15. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд. (2015) Укладачі: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Курбатов С., Линьова І., Луговий В., Прохор І., Рашкевич Ю., Сікорська І., Таланова Ж., Фініков Т., Шаров С. За заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. *– К : ДП «НВЦ «Пріоритети»*.
16. Рябченко, В. І. (2015). *Вища школа України в загальноцивілізаційному контексті: соціально-філософський аналіз з позицій світоглядно-компетентнісного підходу*. Київ: Фітосоціоцентр.
17. Сбруєва, А. А., Єременко, І. В. (2017). Європейський вимір забезпечення якості вищої освіти: етапи та актуальні тенденції розвитку. У А. А. Сбруєва (Ред.). Актуальні проблеми управління якістю освіти: теорія, історія, інноваційні технології. (сс. 266-295). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
18. Сбруєва, А.А. Єременко І.В. (2019). Формування європейського виміру забезпечення якості вищої освіти в контексті інтернаціоналізації освітнього простору. *Суми, Вид-во СумДПУ імені АС Макаренка.* URL: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=YBR7gMcAAAAJ&view_op=list_works&sortby=pubdate..

19. Сбруєва, А., Козлов, Д. (2016) Інтернаціоналізація як драйвер розвитку інноваційної системи університету. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 6 (60),* 71–87.
20. Сбруєва А. А. (2012) Менеджмент ризиків у вищій освіті: характеристика інноваційного досвіду. В кн.:Управління інноваційним розвитком освіти в суспільстві ризику : монографія. За ред. проф. А.А. Сбруєвої. *Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка*.
21. Сисоєва С. О., Соколова І. В. (2016) Теорія і практика вищої освіти: навч. посібник. Київ–Маріуполь.
22. Системи оцінювання якості професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: монографія (2018). В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк, Н. М. Корчинська, С. О. Леу. За заг. ред. В. О. Радкевич, О. В. Бородієнко. *Житомир: «Полісся».* Режим доступу https://ivet.edu.ua/repozytarii/produktsiia-ndr/299-products-0116u004714/968-systemy-otsiniuvannia-iakosti-profesiinoi-osvity-i-navchannia-v-krainakh-yevropeiskoho-soiuzu
23. Словник термінів європейської вищої освіти. Національний авіаційний університет. Відновлено з: http://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/slovnik-terminiv-evropejskoi-vishhoi-osviti.html
24. Удовіченко Г.М. Компетентнісний підхід як складова «студентоцентрованої освіти» / Г.М. Удовіченко. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2012/ Pedagogica/2_97735.doc.htm. Химинець В. (2010). Інновації в початковій школі. *Тернопіль: Мандрівець.*
25. Управління якістю освіти: досвід та інновації: колективна монографія (2014). Під заг. ред. Л.Л. Сушенцевої, Н.В. Житник. *Дніпропетровськ: ІМА- прес.* - Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8051
26. Федулова, Л.І. (2007) Сучасні концепції менеджменту [монографія] Л.І.Федулова. *К.: ЦУЛ.*
27. Фініков Т. В., Терещук В. І. (2020*) Розвиток систем внутрішнього забезпечення якості в українських закладах вищої освіти. Аналітичний звіт. Київ: Ваіте.*
28. Чернишова, Є. Р. (Ред.). (2014). *Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти.* Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти».
29. ESU (European Students Union). (2013). Quest for Quality for Students: Survey on Students' Perspectives. Brussels, Belgium.
30. ESU (European Students Union). (2015a). Bologna with Student Eyes 2015. Time to meet the expectations from 1999. Brussels, Belgium. Retrieved from: http://www.esu-online.org/asset/News/6068/BWSE-2015-online.pdf
31. ESU (European Students Union). (2015b). Overview on Student-Centered Learning in Higher Education in Europe. Research Study. Retrieved from https://www.esu-online.org/wpcontent/uploads/2016/07/Overview-on-Student-Centred-Learning-in-Higher-Education-in-Europe.pdf
32. ESU (European Students Union). (2016). European Students' Union. Statutes. Retrieved from: http://www.esu-online.org/asset/News/6163/Statutes_as_of_BM62_120424.pdf.
33. ESU (European Students Union). (2017). Policy paper on quality of higher education (amended). Fighting for students' rights since 1982. Retrieved from: https://www.esu-online.org/wp-content/uploads/2013/12/BM73_ Amended_ PolicyPaperOnQualityOofHE.pdf
34. ESU (European Students Union). (2017). Policy paper on quality of higher education. Brussels, Belgium. https://www.esu-online.org/?policy=2017-policy-paper-quality-higher-education-amended
35. ESU (European Students Union). (2018). European Students' Union. About us. Retrieved from: https://www.esu-online.org/about

36. EUA (European University Association). (2006a). Guidelines for Quality Enhancement in European Joint Master Programmes. Retrieved from: http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/EMNEM_report.1147364824803.pdf
37. EUA (European University Association). (2006b). Glossary of terms used in the TUNING project. (Revised version; November) Retrieved from: http://www.tuning.unideusto.org/tuningeu
38. EUA (European University Association). (2010). Examining Quality Culture: Part 1 – Quality Assurance Processes in Higher Education Institutions. By T. Loukkola, T. Zhang, EUA, Brussels. http://www.eua.be/publications
39. EUA (European University Association). (2007). Trends V: Universities shaping the European Higher Education Area. Retrieved from http://www.eua.be/Libraries/publications-homepagelist/eua_trends_v_for_web1b9364ca84b96a879ce5ff00009465c7.pdf?sfvrsn=0
40. EUA (European University Association). (2014a). Institutional Evaluation Programme: Guidelines for Institutions. Retrieved from: http://www.eua.be/iep/aboutiep/guidelines.aspx
41. EUA (European University Association). (2014b). Institutional evaluation programme. Report on the External Evaluation of the Institutional Evaluation Programme of the European University Association. Retrieved from: https://backend.deqar.eu/reports/EQAR/IEP_External_Review_Report_2014.pdf
42. EUA (European University Association). (2014c). A twenty-year contribution to institutional change: EUA's institutional evaluation programme. Retrieved from: http://www.eua.be/events/past/2014/IEP-20th-anniversary-event/Home.aspx
43. EUA (European University Association). (2015a). Trends 2015: Learning and Teaching in European Universities. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/279950904_Trends_2015_Learning_and_Teaching_in_European_Universities
44. EUA (European University Association). (2015b). ESG Part 1: Are universities ready? By Gover, A., Loukkola, T., Sursock, A. Retrieved from: http://www.eua.be/publications
45. EUA (European University Association). (2018d). European University Association. Services. Retrieved from: https://eua.eu/resources/news.html
46. EUA (European University Association). (2018a). European University Association. What we do. Mission and Activities. Retrieved from: http://www.eua.be/about/what-we-do
47. EUA (European University Association). (2018в). European University Association. Work and Policy Areas. Retrieved from: http://www.eua.be/eua-work-and-policy-area.aspx.
48. EUA (European University Association). (2018c). European University Association. What we offer. Retrieved from: http://www.eua.be/about/what-we-offer
49. EUA (European University Association). (2018e). Institutional Evaluation Programme. Guidelines for institutions: follow-up evaluation. Retrieved from: https://eua.eu/Libraries/iep/Guidelines_for_institutions_2015_2016.pdf?sfvrsn=0
50. EUA (European University Association). (2018f). Institutional evaluation programme. A tool for strategic change supporting continuous improvement. Retrieved from: https://eua.eu/Libraries/iep/eua_iep_leaflet_webc95b64ca84b96a879ce5ff00009465c7.pdf?s.
51. EUA (European University Association). (2018). Institutional Evaluation Programme. Retrieved from:https://www.iep-qaa.org/
52. EUA-CDE (European University Association – Council for Doctoral Education). (2010). Salzburg II Recommendations. European Universities' Achievements Since 2005 in Implementing The Salzburg Principles. Retrieved from: www.eua-cde.org/reports-publications.html

53. EUA-CDE (European University Association – Council for Doctoral Education). (2016a). Survey on Doctoral Education in Europe. Retrieved from: http://www.eua-cde.org/reports-publications.html
54. EUA-CDE (European University Association – Council for Doctoral Education). (2016b). Doctoral education – taking Salzburg forward implementation and new challenges Retrieved from: http://www.eua-cde.org/reports-publications.html
55. EUA-CDE (European University Association – Council for Doctoral Education). (2018a). Who we are. Retrieved from: http://eua-cde.org/who-we-are.html
56. EUA-CDE (European University Association – Council for Doctoral Education). (2018b). Activities. Retrieved from: https://eua-cde.org/activities.html
57. EURASHE (European Association of Institutions in Higher Education). (2015). EURASHE's Position on the European Level of Quality Assurance (QA) & Accreditation. Retrieved from: https://www.eurashe.eu/library/quality-he/EURASHE_Updated_Position_QA_2005.pdf
58. EURASHE. (European Association of Institutions in Higher Education). (2017). Key Considerations for Cross-Border Quality Assurance in the European Higher Education Area. Brussels, Belgium. Retrieved from: https://eua.eu/resources/publications/352:key-considerations-for-cross-border-quality-assurance-in-the-european-higher-education-area.html
59. EURASHE (European Association of Institutions in Higher Education). (2018). Mission Statement. Retrieved from: https://www.eurashe.eu/about/mission-statement/

Допоміжна

1. Андрущенко, В. (Кер. авт. кол.). (2012). *Філософсько-методологічні засади підвищення якості вищої освіти України: європейський вимір.* Київ: Педагогічна думка.
2. Бойко, М. М. (2019) Студентоценроване навчання в процесі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»,* 4(31), 41-45.
3. Дебич, М. (2016). Інтернаціоналізація вищої освіти в глобалізованому світі: тенденції та виклики. *Вища освіта, 6,* 31–40.
4. Донченко, В. М. (2014). Зарубіжні моделі інтернаціоналізації вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 6,* 10–19.
5. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні (2014) Монографія за заг. ред. А. Ф. Павленка та Л. Л. Антонюк. К. : КНЕУ.
6. Зінченко, В. (2011) Моделі управління якістю вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. 15,* 289-299.
7. Єременко, І. В., Сбруєва, А. А. (2017). Етапи розвитку європейського виміру забезпечення якості вищої освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 8 (72), 70-85.
8. Єременко, І. В., Сбруєва, А. А. (2017). Забезпечення якості підготовки докторів філософії в контексті розбудови Європейського простору вищої освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 10 (74), 86–103.
9. Івлєва Л. (2013) Перспективи інноваційного розвитку освіти. *Вища школа, 10,* 49 – 58.
10. Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту. (2014). Навч. посіб. За ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової та ін. Львів: Компания «Манускрипт». (Темпус-проект).
11. Калашнікова, С., Луговий, В. (Ред.) (2015). Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети».
12. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні : монографія. (2015) Кол. авт.: Г. П. Клімова, С. М. Іванов, Л. С. Шевченко та ін. За

ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. *Х. Право*. – Режим доступу: http:www.economi.nauka.com.ua/?op=1&z=1186.
13. Карпенко М. Європейський досвід для створення ефективної системи контролю та оцінки якості вищої освіти в Україні. Аналітична записка. URL: http://www.niss.gov.ua/articles/745/.
14. Левківський, К., Івлєва, Л. (2013) Освіта України в соціально-економічному вимірі XXI століття. *Вища освіта, 9,* 20 – 29.
15. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Сумському державному педагогічному університету імені А.С.Макаренка. 02.04.2020. Режим доступу: https://sspu.edu.ua/normatyvno-pravova-baza
16. Пшенична, Л. В. (2009). Державне сприяння адаптації системи вищої освіти в Україні до вимог Болонського процесу (Дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02). Нац. академ. держ. управ. при Президентові України. Харків. регіон. ін-т держ. управ. Харків.
17. Сбруєва, А. А. (2015) Інноваційна екосистема вищої освіти: детермінанти та змістові характеристики. *Професійно-творча і духовна самореалізація особистості в евристичній освіті : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Суми, 19-20 листопада 2015 р.). Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка,* С. 96–100. Режим доступу: http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/3681
18. Сбруєва А.А. (2015) Євроінтеграційні процеси у сфері вищої освіти: механізми управління та виміри змін. В кн.: Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти : монографія. За ред. А.А. Сбруєвої. *Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка*, С.31 – 52.
19. Сбруєва А.А. (2015) Трансформація місії університету в умовах суспільства знань В кн.:Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти : монографія / за ред. А.А. Сбруєвої. Суми : *Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка*, С. 72 – 84.
20. Сбруєва А.А. (2015) Стратегії інтеграції освітньої та наукової діяльності університету *Порівняльно-педагогічні студії, 3(25),* 25-39. Режим доступу: http:// http://journals.uran.ua/index.php/2306-5532
21. Сбруєва А.А. (2014). Дослідно-орієнтоване навчання в університетах розвинених країн В кн. : Теоретичні та методичні засади магістерської підготовки викладача вищої школи : Монографія За заг. ред. проф. А.А. Сбруєвої та проф.. О.Г. Козлової. *Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка*, с.334-362.
22. Сбруєва А.А. (2013). Компетентності менеджера інноваційної діяльності у соціально-педагогічній сфері змін. В кн.: Змістові інновації у магістерській підготовці соціальних педагогів: колективна монографія. За заг. ред. А.А. Сбруєвої та О.М. Полякової. *Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка,*. С. 261-281.
23. Сбруєва, А.А. (2015) Розвиток європейської вищої освіти в умовах глобальної фінансово-економічної кризи. *Український педагогічний журнал, 4,* 13– 20. Режим доступу: http://uej.undip.org.ua/index.php/euj
24. Сбруєва, А.А. (2015) Тенденції трансформації місії університету: порівняльно-педагогічний аналіз. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 6 (50),* 448-461. Режим доступу:http://www.pedscience.inf.ua/
25. Сбруєва, А. А. (Ред.). (2017). Актуальні проблеми управління якістю освіти: теорія, історія, інноваційні технології. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
26. Степаненко, І. В. (Ред.). (2015). Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду інтернаціоналізації вищої освіти на основі культурно-гуманітарних стратегій. Аналітичний огляд. Київ: ІВО НАПН України.

27. Степко, М. (2013) Світові тенденції розвитку системи вищої освіти та проблеми забезпечення якості й ефективності вищої освіти в Україні, *Вища освіта, 7,* 13 – 22.
28. Ткач, В. М. (2010). Методи та моделі адаптивного управління якістю освітньої діяльності вищого навчального закладу (Дис. канд. екон. наук: 08.00.11). Класичний приватний університет. Запоріжжя.
29. Трима, К. (2018) Вплив групи Є4 на забезпечення якості вищої освіти в європейському просторі вищої освіти Актуальні питання гуманітарних наук, 22 2), 121-127. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/22.166979
30. Шаповал М. І. Менеджмент якості (2007) Підручник. 4-те вид., випр. і доп. К.: Т-во «Знання», КОО.
31. Халимоник, О. П. (2018) Стратегічне управління системою освіти в Україні. *Інвестиції: практика та досвід, 5,* 108-113. Режим доступу www.investplan.com.ua › pdf
32. Чорна, О. В. (2015). *Розвиток системи моніторингу якості вищої освіти в Німеччині* (Дис. канд. пед. наук: 13.00.01). ДВНЗ «Криворізький нац. ун-т». Кривий Ріг.
33. Щудло, С. А. (2013). Якість вищої педагогічної освіти: чинники та механізми забезпечення в умовах сучасного суспільства (Дис. д-ра соціол. наук: 22.00.04). Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків.
34. BFUG (Bologna Follow Up Group). (2015). Background report on the European approach for quality assurance of joint programmes. Retrieved from www.enqa.eu/.../European-Approach-for-Quality-Assurance
35. BFUG WG 2 (Bologna Follow Up Group. Working Group 2). (2016). Internationalisation of (External) Quality Assurance in the European Higher Education Area. Main trends and developments. Background paper to the BFUG WG 2 (Implementation), 9-10 November 2016, Nice. Retrieved from: Background_paper-Internationalisation_of_QA_-_ BFUG_WG2_final_658388.pdf
36. BFUG (Bologna Follow p Group). (2018). Rules of Procedure 2018-2020. Retrieved from: http://ehea.info/Upload/
37. Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions (2007) Bucharest, UNESCO-CEPES. Retrieved from: unesdoc. unesco.org/images/0013/001346/134621e.pdf
38. Quality Procedures in European Higher Education: An ENQA Survey. (2018). Retrieved from: https://enqa.eu/index.php/quality-procedures-in-european-higher-education-an-enqa-survey/

Корисні інформаційні ресурси:

1. Асоціація європейських університетів (European University Association). Режим доступу: http://www.eua.be
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського. Режим доступу: http://www.dnpb.gov.ua
3. Державна науково-технічна бібліотека України. Режим доступу: http://gntb.gov.ua
4. Європейська асоціація дослідників освіти (European Educational Research Association - EERA). Режим доступу: https://eera-ecer.de/
5. Європейська асоціація закладів вищої освіти EURASHE (European Association of Institutions in Higher Education). Режим доступу: http://www.eurashe.org
6. Європейський центр вищої освіти CEPES. Режим доступу: http://www.cepes.ro
7. Єдине освітнє інформаційне вікно України. Режим доступу: http://www.osvita.com
8. Інститут педагогіки НАПН України. Відділ порівняльної педагогіки. Режим доступу: http://undip.org.ua/structure/research%20units/

9. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Відділ зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих. Режим доступу: http://ipood.com.ua/viddil-zarubijnih-sistem-pedagogichno-osviti-i-osviti-doroslih
10. Інформаційний портал «Знання». Режим доступу: http://znannya.info
11. Інформаційний сайт Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Лабораторія зарубіжних систем професійної освіти і навчання. Режим доступу: https://ivet.edu.ua/labs/isvet
12. Інформація про системи освіти країн – членів ЄС на сайті інформаційної мережі EURYDICE. Режим доступу: http://www.eurydice.org/portal/page/portal/eurydice/EuryCountry.
13. Інформація про системи освіти країн – членів Міжнародного бюро освіти ЮНЕСКО (International Bureau of Education) на сайті інформаційної мережі IBE. Режим доступу: http://www.ibe.unesco.org/countries/countrydossiers.htm.
14. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Режим доступу: http://www.lsl.lviv.ua
15. Мережа освітньої інформації ЄС EURYDICE. Режим доступу: http://www.eurydice.org/portal/page/portal/eurydice/EuryCountry
16. Міжнародне бюро освіти ЮНЕСКО. Режим доступу: http://www.ibe.unesco.org/countries/countrydossiers.htm
17. Міністерство освіти і науки України. Режим доступу: http://mon.gov.ua
18. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua
19. Національна парламентська бібліотека України. Режим доступу: http://www.nplu.org
20. Одеська національна наукова бібліотека України. Режим доступу: http://www.odnb.odessa.ua
21. Освіта України. Режим доступу: http://osvita-ukrainy.com.ua
22. Освіта.UA. Режим доступу: http://osvita.ua
23. Портал сучасних педагогічних ресурсів. Режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua
24. Світова рада товариств порівняльної педагогіки World Council of Comparative Education Societies. Режим доступу: https://wcces-online.org/
25. Союз європейських студентських спілок (ESU - Europeans Students' Union). Режим доступу: http://www.esib.org
26. Українська асоціація дослідників освіти (УАДО). Режим доступу: https://www.uera.org.ua/uk/
27. Український інститут науково-технічної і економічної інформації. Режим доступу : http://www.uintei.kiev.ua
28. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка. Режим доступу: http://korolenko.kharkov.com
29. Comparative and International Education Society (CIES). URL: https://www.cies.us/
30. Higher Education Special Interest Group. URL: https://www.higheredsig.org/higher-education-institutes

12. **Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна**

Обладнання для практичних занять з курсу:: ноутбук або ПК з зовнішньою звуковою картою та програмним забезпеченням (Steinberg

Cubase 8.5 (або більш сучасна версія), Adobe Audition 1.6 (або більш сучасна версія), набір FabFilter TotalBundle 2017 (або більш сучасна версія).